

Zárthelyi: Október 31 szerda 15-17 óráig

Ez úgy értendő, hogy 15:15-kor
kezdjük az íratást, 100 perc
munkaidő áll rendelkezésre.

Terembeosztás

A-D: IB 028

E-Ké: E.I.B.

Ki-Pe: K.II.21.

Po-ZS: Ch.Max.

Sajátérték, minimálpolinom

Sajátérték, sajátvektor

V véges (n) dimenziós, nem nulla vektortér T -test felett. Hom V a V önmagára való lineáris leképezéseinek (lineáris transzformációinak) vektortere.

Hom V dimenziója n^2 . Az A_{ij} leképezések ahol $A_{ij}e_j = \delta_{ik}e_k$, ahol δ_{ik} a Kronecker delta, bázist alkotnak Hom V -ben. V bázisa az $\{e_i; i=1, \dots, n\}$

$$\delta_{ij} = \begin{cases} 1 & \text{ha } i = j \\ 0 & \text{ha } i \neq j \end{cases}$$

Lineáris leképezést meghatározzák a báziselemek képei. Legyen

$$Be_i = v_i = \lambda_{i1}e_1 + \lambda_{i2}e_2 + \dots + \lambda_{in}e_n. \text{ Ekkor } B = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n \lambda_{ij} A_{ij}$$

Definíció

Egy λ T -beli skalárt az A lineáris transzformáció sajátértéke, ha létezik nemnulla V -beli v vektor, melyre $Av = \lambda v$.

Definíció

Egy nemnulla v V -beli vektor az A lineáris transzformáció sajátvektora, ha létezik olyan λ T -beli skalár, melyre $Av = \lambda v$.

v NEM lehet 0 , de $\lambda=0$ lehetséges.

Példa

- A közös síkvektorok terében a 180° -os elforgatásnak minden nemnulla v vektor sajátvektora, -1 sajátértékkal.
- A térvektorok között az (x, y) -síkra való tükrözésnek minden ebben a síkban levő vektor sajátvektora 1 sajátértékkal, a z egyenesbe eső vektorok pedig -1 sajátértékkal.
- Ha V -a legfeljebb n -edfokú polinomok vektortere, akkor az $f: x \mapsto x^n$ leképezés sajátvektorai a C^n alakú polinomok, n sajátértékkal

Tétel

- Minden sajátvektorhoz pontosan egy sajátérték tartozik.
- Egy adott λ sajátértékhez tartozó összes sajátvektor és a 0 alteret alkotnak. Ezt a λ -hoz tartozó sajátértékternek nevezzük.

Bizonyítás

I. Ha $Av = \lambda v$, akkor $(\lambda - \mu)v = 0$, azaz mivel v nemnulla, $\lambda - \mu = 0$.

II. Legyen $Av = \lambda v$, $Aw = \lambda w$. Ekkor $A(v+w) = Av + Aw = \lambda v + \lambda w = \lambda(v+w)$.

$A(cv) = cAv = c\lambda v = \lambda(cv)$. Tehát a λ sajátértékhez tartozó sajátvektorok halmaza zárt az összeg képzésre és skalárral való szorzásra, azaz alternál.

Tétel

Egy lineáris transzformáció mátrixa akkor és csak akkor diagonális, ha sajátvektorokból álló bázisban írtuk fel. Ekkor a főátlóban álló elemek a megfelelő bázisvektorhoz tartozó sajátértékek.

Bizonyítás

$$[A]_e = \begin{pmatrix} \lambda_1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & \lambda_2 & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & \lambda_n \end{pmatrix}$$

akkor és csak akkor teljesül, ha $Ae_1 = \lambda_1 e_1, \dots, Ae_n = \lambda_n e_n$.

Példa

Az $\mathbf{A}$ transzformáció mátrixa az $\mathbf{e}_1, \mathbf{e}_2, \mathbf{e}_3$ bázisban

$$\begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 1 \end{pmatrix}$$

$\mathbf{A}(\mathbf{e}_1 + \mathbf{e}_2 + \mathbf{e}_3) = 3(\mathbf{e}_1 + \mathbf{e}_2 + \mathbf{e}_3)$

$\mathbf{A}(2\mathbf{e}_1 - \mathbf{e}_2 - \mathbf{e}_3) = 0(2\mathbf{e}_1 - \mathbf{e}_2 - \mathbf{e}_3)$

$\mathbf{A}(-\mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 - \mathbf{e}_3) = 0(-\mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 - \mathbf{e}_3)$

Az $\mathbf{A}$ mátrixa az $\mathbf{e}_1 + \mathbf{e}_2 + \mathbf{e}_3, 2\mathbf{e}_1 - \mathbf{e}_2 - \mathbf{e}_3, -\mathbf{e}_1 + 2\mathbf{e}_2 - \mathbf{e}_3$ bázisban tehát

$$\begin{pmatrix} 3 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}$$

Karakterisztikus polinom

Tétel

Legyen $\mathbf{e}_1, \mathbf{e}_2, \dots, \mathbf{e}_n$ bázis V -ben, $\mathbf{A} \in \text{Hom } V$. Egy $\lambda \in T$ skalár pontosan akkor sajátértéke $\mathbf{A}$ -nak, ha az $[\mathbf{A} - \lambda \mathbf{E}]_{\mathbf{e}}$ mátrix determinánása $\det([\mathbf{A} - \lambda \mathbf{E}]_{\mathbf{e}}) = 0$.

Bizonyítás

λ sajátérték $\Leftrightarrow$ van $\mathbf{x} \neq 0$, melyre $\mathbf{Ax} = \lambda \mathbf{x} \Leftrightarrow (\mathbf{A} - \lambda \mathbf{E})\mathbf{x} = 0$. $\Leftrightarrow$ mátrix alakban $[\mathbf{A} - \lambda \mathbf{E}][\mathbf{x}] = [0]$. Azaz λ pontosan akkor sajátérték, ha ennek a homogén lineáris egyenletrendszernek van nemtriviális megoldása. $\Leftrightarrow$ együtthatómátrix determinánása $\det([\mathbf{A} - \lambda \mathbf{E}]_{\mathbf{e}}) = 0$.

Definíció

Legyen az $\mathbf{A} \in \text{Hom } V$ transzformáció mátrixa valamilyen bázisban

$$[\mathbf{A}] = \begin{pmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{12} & \dots & \alpha_{1n} \\ \alpha_{21} & \alpha_{22} & \dots & \alpha_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \alpha_{n1} & \alpha_{n2} & \dots & \alpha_{nn} \end{pmatrix}$$

Az $\mathbf{A}$ karakterisztikus polinomján

$$k_{\mathbf{A}}(x) = \det[\mathbf{A} - x \mathbf{E}] = \begin{vmatrix} \alpha_{11} - x & \alpha_{12} & \dots & \alpha_{1n} \\ \alpha_{21} & \alpha_{22} - x & \dots & \alpha_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \alpha_{n1} & \alpha_{n2} & \dots & \alpha_{nn} - x \end{vmatrix}$$

polinomot értjük.

A karakterisztikus polinom n -ed fokú, főegyütthatója $(-1)^n$.

$n-1$ -ed fokú tag együtthatója az $[\mathbf{A}]$ főátlójában levő elemek összegének $(-1)^{n-1}$ -szerese. (Ez utóbbi összeget a mátrix nyomának hívják.)

Hoppá!!!! Hiszen ez a definíció függ a bázis választásától, amelyben a transzformáció mátrixát felírtuk!!

Vagy mégsem?

Tétel

Legyen a V egy bázisa $\mathbf{e}_1, \mathbf{e}_2, \dots, \mathbf{e}_n$ illetve $\mathbf{f}_1, \mathbf{f}_2, \dots, \mathbf{f}_n$. Legyen $\mathbf{S}$ az az egyértelmű lineáris transzformáció, melyre $\mathbf{S}\mathbf{e}_j = \mathbf{f}_j$. Ekkor bármely $\mathbf{A} \in \text{Hom } V$ -re

$$[\mathbf{A}]_{\mathbf{f}} = [\mathbf{S}]_{\mathbf{e}}^{-1} \cdot [\mathbf{A}]_{\mathbf{e}} \cdot [\mathbf{S}]_{\mathbf{e}}$$

Bizonyítás

Legyenek az (új) $[\mathbf{A}]_{\mathbf{f}}$ mátrix elemei α'_{ij} . Ekkor $[\mathbf{A}]_{\mathbf{f}}$ j -ik oszlopa:

$$\mathbf{A}(\mathbf{f}_j) = \alpha'_{1j} \mathbf{f}_1 + \alpha'_{2j} \mathbf{f}_2 + \dots + \alpha'_{nj} \mathbf{f}_n$$

$(\mathbf{AS})(\mathbf{e}_j) = \mathbf{A}(\mathbf{S}\mathbf{e}_j)$, $\mathbf{S}\mathbf{e}_j = \mathbf{f}_j$ alapján:

$$(\mathbf{AS})(\mathbf{e}_j) = \mathbf{A}(\mathbf{S}\mathbf{e}_j) = \mathbf{A}\mathbf{f}_j = \alpha'_{1j} \mathbf{f}_1 + \alpha'_{2j} \mathbf{f}_2 + \dots + \alpha'_{nj} \mathbf{f}_n = \alpha'_{1j} \mathbf{S}\mathbf{e}_1 + \alpha'_{2j} \mathbf{S}\mathbf{e}_2 + \dots + \alpha'_{nj} \mathbf{S}\mathbf{e}_n = \mathbf{S}(\alpha'_{1j} \mathbf{e}_1 + \alpha'_{2j} \mathbf{e}_2 + \dots + \alpha'_{nj} \mathbf{e}_n)$$

Balról $\mathbf{S}^{-1}$ -el szorozva:

$$(\mathbf{S}^{-1}\mathbf{AS})(\mathbf{e}_j) = \alpha'_{1j} \mathbf{e}_1 + \alpha'_{2j} \mathbf{e}_2 + \dots + \alpha'_{nj} \mathbf{e}_n$$

Azaz az $\mathbf{S}^{-1}\mathbf{AS}$ leképezés $\mathbf{e}$ -bázisban felírt mátrixa megegyezik az $\mathbf{A}$ leképezés $\mathbf{f}$ -bázisban felírt mátrixával. Ugyanakkor

$$[\mathbf{S}^{-1}\mathbf{AS}]_{\mathbf{e}} = [\mathbf{S}]_{\mathbf{e}}^{-1} \cdot [\mathbf{A}]_{\mathbf{e}} \cdot [\mathbf{S}]_{\mathbf{e}}$$

A karakterisztikus polinom független a bázis választásától:

$$k_{\mathbf{A}}(x) = \det[\mathbf{A} - x \mathbf{E}]_{\mathbf{f}} = \det[\mathbf{S}^{-1}]_{\mathbf{e}} \det[\mathbf{A} - x \mathbf{E}]_{\mathbf{e}} \det[\mathbf{S}]_{\mathbf{e}} = \det[\mathbf{A} - x \mathbf{E}]_{\mathbf{e}} \det[\mathbf{S}^{-1}]_{\mathbf{e}} \det[\mathbf{S}]_{\mathbf{e}} = \det[\mathbf{A} - x \mathbf{E}]_{\mathbf{e}} \det[\mathbf{S}^{-1}\mathbf{S}]_{\mathbf{e}} = \det[\mathbf{A} - x \mathbf{E}]_{\mathbf{e}} \det[\mathbf{E}]_{\mathbf{e}} = \det[\mathbf{A} - x \mathbf{E}]_{\mathbf{e}}$$

Determinánsok szorzattétele szerint

$\mathbf{e}$ -bázisról $\mathbf{f}$ -bázisra áttérés mátrixa

A két determináns ugyanaz

Sajátérték számítás:

$\det([\mathbf{A} - \lambda \mathbf{E}]_B)$ a λ ismeretlennek n -ed fokú polinomja, gyökei a sajátértékek.

Sajátvektor számítás:

λ sajátértékhez a homogén lineáris egyenletrendszer nemtriviális megoldásait kell megtalálni.

Példa

Legyen $\mathbf{A}$ a síkvektorok x -tengelyre vonatkozó tükrözése. $\mathbf{A}$ mátrixa a szokásos bázisban

$$\det([\mathbf{A} - \lambda \mathbf{E}]_B) = \begin{vmatrix} 1 - \lambda & 0 \\ 0 & -1 - \lambda \end{vmatrix} = \lambda^2 - 1$$

Azaz a sajátértékek $1, -1$.
A sajátvektorokat meghatározó egyenletrendszerek:

$$\begin{aligned} \lambda = 1: & \begin{cases} 0 \cdot x_1 + 0 \cdot x_2 = 0 \\ 0 \cdot x_1 + -2 \cdot x_2 = 0 \end{cases} & \lambda = -1: & \begin{cases} 2 \cdot x_1 + 0 \cdot x_2 = 0 \\ 0 \cdot x_1 + 0 \cdot x_2 = 0 \end{cases} \end{aligned}$$

Minimálpolinom

V n -dimenziós vektortér T felett, $n > 0$, $\mathbf{A} \in \text{Hom } V$, $f = a_0 + a_1 x + \dots + a_k x^k \in T[x]$.

Értelmezzük az $f(\mathbf{A})$ helyettesítési értéket, mint egy $\text{Hom } V$ -beli lineáris transzformációt.

$\mathbf{A}^0 = \mathbf{E}$. Így $f(\mathbf{A}) = a_0 \mathbf{E} + a_1 \mathbf{A} + \dots + a_k \mathbf{A}^k \in \text{Hom } V$. $\mathbf{A}$ gyöke f -nek, ha $f(\mathbf{A}) = \mathbf{0}$ a nulla leképezés.

Definíció

Az f polinom az $\mathbf{A}$ transzformáció minimálpolinomja, ha f a legkisebb fokú olyan nemnulla polinom, melynek az $\mathbf{A}$ gyöke. Jelölés: $m_{\mathbf{A}}$.

Tétel

Tetszőleges $\mathbf{A}$ -nak létezik minimálpolinomja, és az konstans szorzó erejéig egyértelmű.

Bizonyítás

Létezik: Tekintsük $\text{Hom } V$ -ben az $\mathbf{E}, \mathbf{A}, \mathbf{A}^2, \dots, \mathbf{A}^{n^2}$ ($n = \dim V$)

transzformációkat. $\dim \text{Hom } V = n^2$, ezért ezek lineárisan összefüggők: létezik $c_0, c_1, \dots, c_n$ T -beli skalárok, nem mind 0, hogy

$$c_0 \mathbf{E} + c_1 \mathbf{A} + c_2 \mathbf{A}^2 + \dots + c_n \mathbf{A}^{n^2} = \mathbf{0}$$

azaz $\mathbf{A}$ gyöke az $f(x) = c_0 + c_1 x + c_2 x^2 + \dots + c_n x^{n^2}$ polinomnak.

Egyértelmű: legyen $f = a_0 + a_1 x + \dots + a_k x^k$ és $g = b_0 + b_1 x + \dots + b_k x^k$ is minimálpolinomja $\mathbf{A}$ -nak. $(a_k, b_k \neq 0)$. $h = a_k g - b_k f$ polinomra

$$h(\mathbf{A}) = a_k g(\mathbf{A}) - b_k f(\mathbf{A}) = a_k \mathbf{0} - b_k \mathbf{0} = \mathbf{0}$$

de h foka kisebb k -nál, azaz $h = 0$, $f = cg$, ahol $c = a_k/b_k$

Megjegyzés: $(f+g)(\mathbf{A}) = f(\mathbf{A}) + g(\mathbf{A})$ és $(fg)(\mathbf{A}) = f(\mathbf{A})g(\mathbf{A})$.

Kijött: $\deg m_{\mathbf{A}} \leq n^2$

Tétel (Cayley-Hamilton -tétel)

A minimálpolinom osztója a karakterisztikus polinomnak, azaz van olyan $f(x) \in T[x]$, hogy $k_{\mathbf{A}}(x) = f(x)m_{\mathbf{A}}(x)$ minden $\mathbf{A} \in \text{Hom } V$ -re.

Következmény: $\deg m_{\mathbf{A}} \leq n$.

Tétel

$$g(\mathbf{A}) = \mathbf{0} \Leftrightarrow m_{\mathbf{A}} | g$$

Bizonyítás

Ha $m_{\mathbf{A}} | g$, akkor $g = t \cdot m_{\mathbf{A}}$, azaz $g(\mathbf{A}) = t(\mathbf{A}) \cdot m_{\mathbf{A}}(\mathbf{A}) = t(\mathbf{A}) \cdot \mathbf{0} = \mathbf{0}$.

Legyen $g(\mathbf{A}) = \mathbf{0}$. Ekkor $g = t \cdot m_{\mathbf{A}} + r$ ahol $\deg r < \deg m_{\mathbf{A}}$ vagy $r = 0$.

$r(\mathbf{A}) = g(\mathbf{A}) - t(\mathbf{A}) \cdot m_{\mathbf{A}}(\mathbf{A}) = \mathbf{0} - t(\mathbf{A}) \cdot \mathbf{0} = \mathbf{0}$. Mivel r foka kisebb, mint a minimálpolinomé, ezért ez csak úgy lehet, ha $r = 0$.

Tehát Cayley-Hamilton: minden transzformáció gyöke a karakterisztikus polinomjának.

Tétel

A minimálpolinom T -beli gyökei éppen a sajátértékek.

Bizonyítás

Legyen $m_{\mathbf{A}} = a_0 + a_1 x + \dots + a_k x^k$, valamint $\lambda \in T$ sajátérték. Ekkor van $\underline{u}$ nemnulla, hogy $\mathbf{A}\underline{u} = \lambda \underline{u}$. Ekkor $\mathbf{A}^k \underline{u} = \lambda^k \underline{u}$.

$m_{\mathbf{A}}(\mathbf{A}) = \mathbf{0}$ alkalmazva $\underline{u}$ -ra:

$$\mathbf{0} = m_{\mathbf{A}}(\mathbf{A})\underline{u} = (a_0 \mathbf{E} + a_1 \mathbf{A} + \dots + a_k \mathbf{A}^k)\underline{u} = a_0(\mathbf{E}\underline{u}) + a_1(\mathbf{A}\underline{u}) + \dots + a_k(\mathbf{A}^k \underline{u}) = a_0(\underline{u}) + a_1(\lambda \underline{u}) + \dots + a_k(\lambda^k \underline{u}) = (a_0 + a_1 \lambda + \dots + a_k \lambda^k)\underline{u} = m_{\mathbf{A}}(\lambda)\underline{u}.$$

Mivel $\underline{u}$ nemnulla, ezért $\mathbf{0} = m_{\mathbf{A}}(\lambda)\underline{u}$ -ból $m_{\mathbf{A}}(\lambda) = 0$ következik.

Legyen $\lambda \in T$ gyöke $m_{\mathbf{A}}$ -nak. Ekkor $m_{\mathbf{A}} = (x - \lambda)g$.

$\mathbf{0} = m_{\mathbf{A}}(\mathbf{A}) = (\mathbf{A} - \lambda \mathbf{E})g(\mathbf{A}) \Rightarrow \text{Ker}(\mathbf{A} - \lambda \mathbf{E}) \supseteq \text{Im } g(\mathbf{A})$. $\deg g < \deg m_{\mathbf{A}}$, ezért $g(\mathbf{A}) \neq \mathbf{0}$, tehát $\text{Im } g(\mathbf{A}) \neq \mathbf{0}$. Így $\text{Ker}(\mathbf{A} - \lambda \mathbf{E}) \neq \mathbf{0}$ is igaz. Viszont $\text{Ker}(\mathbf{A} - \lambda \mathbf{E})$ bármely nemnulla eleme λ -hoz tartozó sajátvektor, azaz λ sajátérték.

Bilineáris függvények

Bilineáris függvények, kvadratikus alakok: geometriából, másodrendű görbék, felületek vizsgálata.

Általános merőlegesség fogalom

Szép bilineáris függvény: skaláris szorzat

Kiseb változtatásokkal komplex számtest felett is értelmezhető

Valós bilineáris függvény

Bi-: kétszeresen, kettő (mint bicikli, azaz kétkerekű).

Definíció

Legyen V vektortér $\mathbb{R}$ felett. Az $A: V \times V \rightarrow \mathbb{R}$ leképezés (valós) bilineáris függvény, ha mindkét változójában lineáris, azaz az egyik változó bármely rögzített értéke esetén a másikban lineáris.

Vagyis $u, v, u', v' \in V, \lambda \in \mathbb{R}$ esetén

- $A(u, v)$ egyértelmű valós szám
- $A(u + u', v) = A(u, v) + A(u', v)$
- $A(\lambda u, v) = \lambda A(u, v)$
- $A(u, v + v') = A(u, v) + A(u, v')$
- $A(u, \lambda v) = \lambda A(u, v)$

Példa

- Közös sík illetve térvektorok geometriai skaláris szorzata.

- Skaláris szorzás $\mathbb{R}^k$ -ban: $u = \begin{pmatrix} u_1 \\ \vdots \\ u_k \end{pmatrix}, v = \begin{pmatrix} v_1 \\ \vdots \\ v_k \end{pmatrix}$, akkor $A(u, v) = \sum_{i=1}^k u_i v_i$

- $u_1 v_3 + 3u_2 v_1 - 77u_3 v_2$, stb.

- Minden vektorpárhoz a 0 valóst rendelve kapjuk a **0** bilineáris leképezést

- V a $[0, 1]$ -en értelmezett folytonos függvények vektortere a valós számtest felett. Egy f, g függvénypárhoz rendeljük a

$$A(f, g) = \int_0^1 f(x)g(x)dx$$

Továbbiakban csak véges dimenzió.

Tétel

Legyen $b_1, b_2, \dots, b_n$ bázis a V vektortérben. és $\alpha_{ij}, i, j = 1, 2, \dots, n$ tetszőleges valós számok. Ekkor pontosan egy olyan A bilineáris függvény létezik, melyre

$$A(b_i, b_j) = \alpha_{ij}, \quad i, j = 1, 2, \dots, n.$$

Bizonyítás

Legyen u és v két tetszőleges V -beli vektor. $u = u_1 b_1 + \dots + u_n b_n$ és $v = v_1 b_1 + \dots + v_n b_n$ egyértelműen. Ha létezik A , akkor

$$A(u, v) = A(u_1 b_1 + \dots + u_n b_n, v_1 b_1 + \dots + v_n b_n) =$$

$$\sum_{i,j=1}^n u_i v_j A(b_i, b_j) = \sum_{i,j=1}^n u_i v_j \alpha_{ij}$$

Az, hogy a $A(u, v) = \sum_{i,j=1}^n u_i v_j \alpha_{ij}$ függvény valóban bilineáris, házi feladat.

Definíció

Az A bilineáris függvény $b_1, b_2, \dots, b_n$ bázis szerinti mátrixán azt az $n \times n$ -es mátrixot értjük, melyben az i -ik sor j -ik eleme $\alpha_{ij} = A(b_i, b_j)$ és $[A]_b$ -vel jelöljük.

Tétel

Rögzített bázisban kölcsönösen egyértelmű megfeleltetés áll fenn a V -n értelmezett bilineáris függvények és az $n \times n$ -es valós mátrixok között.

$$A(u, v) = \sum_{i,j=1}^n \alpha_{ij} u_i v_j$$

vagy mátrixos alakban:

$$A(u, v) = [u]^T [A] [v] =$$

$$(u_1, u_2, \dots, u_n) \begin{pmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{12} & \dots & \alpha_{1n} \\ \alpha_{21} & \alpha_{22} & \dots & \alpha_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \alpha_{n1} & \alpha_{n2} & \dots & \alpha_{nn} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} v_1 \\ v_2 \\ \vdots \\ v_n \end{pmatrix}$$

Megjegyzés

Jelölje az u és v vektorok skaláris szorzatát $u \cdot v$. Ekkor minden A Hom V -beli lineáris transzformációra $A(u, v) = u \cdot Av$ bilineáris függvényt határoz meg, A és A mátrixa egyazon rögzített bázisban ugyanaz, valamint minden bilineáris függvény előáll ilyen módon alkalmas Hom V -beli A -val.

Ortogonalizálás

Mikor lesz egy bilineáris függvény mátrixa diagonális?

Kell, hogy szimmetrikus legyen.

Definíció

Egy A bilineáris függvény szimmetrikus, ha minden $u, v \in V$ -re $A(u, v) = A(v, u)$.

Állítás

Egy A bilineáris függvény akkor és csak akkor szimmetrikus, ha a tetszőleges bázisban felírt mátrixa szimmetrikus.

Tétel

Legyen A szimmetrikus bilineáris függvény V -n. Ekkor létezik olyan bázis, melyben A mátrixa diagonális.

Diagonális $\Leftrightarrow A(b_i, b_j) = 0$, ha $i \neq j$. Speciálisan, ha térvektorokról van szó, és A a skaláris szorzás, akkor a mátrix diagonális pontosan akkor, ha a bázisvektorok páronként merőlegesek.

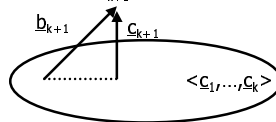
Definíció

Legyen A szimmetrikus bilineáris függvény. Az u, v vektorok A -ortogonálisak, ha $A(u, v) = 0$.

Tétel: minden szimmetrikus A -hoz van A -ortogonális bázis.

Bizonyítás (Gram-Schmidt ortogonalizáció)

Rekurzívan konstruáljuk a bázist. Kiindulunk a $b_1, \dots, b_n$ bázisból. Ha már $c_1, \dots, c_k$ megvan, úgy, hogy $\langle b_1, \dots, b_k \rangle = \langle c_1, \dots, c_k \rangle$, akkor vesszük b_{k+1} -nek erre az altérre való merőleges vetületét, és annak, illetve az egy az altérre merőleges vektornak az összegeként írva b_{k+1} -et, ez utóbbit vesszük c_{k+1} -nek.

Feltesszük, hogy $A(u, u) \neq 0$, ha $u \neq 0$. Legyen $b_1, \dots, b_n$ tetszőleges bázis.

$$c_1 = b_1$$

$$c_2 = b_2 + \rho_{21}c_1$$

$$c_3 = b_3 + \rho_{31}c_1 + \rho_{32}c_2$$

$\vdots$

$$c_n = b_n + \rho_{n1}c_1 + \rho_{n2}c_2 + \dots + \rho_{n,n-1}c_{n-1}$$

$c_1, \dots, c_n$ a ρ_{pq} skalárok bármely értéke mellett generátorrendszer, mivel b_j a j -ik sor alapján kifejezhető belőlük. A tér n -dimenziós, így $c_1, \dots, c_n$ bázis is.

Az ortogonalitáshoz a skalárokat sorban választjuk meg, hogy a $c_1, \dots, c_j$ vektorok páronként ortogonálisak legyenek $j=2, 3, \dots, n$ -re.

$$\begin{aligned} c_1 &= b_1 \\ c_2 &= b_2 + \rho_{21}c_1 \\ c_3 &= b_3 + \rho_{31}c_1 + \rho_{32}c_2 \\ &\vdots \\ c_n &= b_n + \rho_{n1}c_1 + \rho_{n2}c_2 + \dots + \rho_{n,n-1}c_{n-1} \end{aligned}$$

Tegyük fel, hogy $c_1, \dots, c_{m-1}$ -ről tudjuk az ortogonalitást. Legyen $m > j$. Ekkor kell hogy $0 = A(c_m, c_j)$.

$$\begin{aligned} A(c_m, c_j) &= A(b_m + \rho_{m1}c_1 + \rho_{m2}c_2 + \dots + \rho_{mj}c_j + \dots + \rho_{m,m-1}c_{m-1}, c_j) = \\ &= A(b_m, c_j) + \rho_{m1}A(c_1, c_j) + \rho_{m2}A(c_2, c_j) + \dots + \rho_{mj}A(c_j, c_j) + \dots \\ &\quad + \rho_{m,m-1}A(c_{m-1}, c_j) = A(b_m, c_j) + \rho_{mj}A(c_j, c_j), \text{ ahonnan } \rho_{mj} \text{-re adódik egyenlet.} \end{aligned}$$

ez nem 0

ezek 0-k